

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-1-65-48>

УДК 330.341:339.9

Корнева Н.О., Богославська А.В., Новіков І.О.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ПРОЯВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

Анотація. Розглянуто послідовну трансформацію транснаціоналізації економічної діяльності на сучасному етапі розвитку світової економіки; проаналізовано системні компоненти інноваційного розвитку світової економіки; розкривається зміст транснаціоналізації світової економіки в контексті активізації інноваційних розробок. Особлива увага приділяється перспективним напрямкам трансформації інноваційної підтримки транснаціоналізації світової економіки.

Ключові слова: транснаціоналізація, інтернаціоналізація, ТНК, глобалізація, бізнес, світове господарство.

Korneva Natalia, Bogoslavska Alina, Novikov Ihor

V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University

TRANSNATIONALIZATION OF THE WORLD MARKET AS A MANIFESTATION OF THE BUSINESS GLOBALIZATION

Summary. Consistently transformation of transnationalisation of economic activities at the present stage of world economic development are considered; analyzed the system components of innovation development of the world economy; it reveals the contents of transnationalization of the world economy in the context of activation of innovative developments. Special attention is paid to promising areas of transformation of the innovation support of transnationalization of the world economy.

Keywords: transnationalization, internationalization, TNCs, globalization, business, world economy.

Постановка проблеми. Посилення ролі транснаціональних корпорацій у світовій економіці носить глобальний характер. Лібералізація економіки, яка відбувається майже у всіх країнах, створює сприятливі умови для розвитку транснаціональних корпорацій. Діяльність ТНК призводить до посилення процесу спеціалізації і кооперування між підприємствами різних країн, взаємозв'язку і взаємозалежності національних економік. Зацікавленість явищем глобалізації з боку вчених, які працюють майже в усіх галузях науки, політиків, суспільних діячів, бізнесменів і пересічених громадян підтверджує актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження проблеми інтеграції та співпраці України з ЄС знайшли своє відображення у роботах та монографіях таких авторів, як І. Бережнюк, С. Боротничек, А.С. Гальчинський, О.А. Корнієвський, В. Опришко, Н. Пирець, П. Пашко, В. Посельський, М. Тонев, Є.Д. Холстиніна, О. Дугіна, З. Бжезинський, О. Ледеяєва, С. Хантінгтона. Проте, незважаючи на чисельність наукових доробок, багато аспектів цієї проблеми залишаються невирішеними, що і викликає необхідність їх дослідження.

Мета і завдання дослідження. Дослідити стан сучасних інтеграційних процесів з огляду на зміни політичної та економічної ситуації в країні та здійснення конкретних дій на шляху до євроінтеграції. Проаналізувати сучасний стан транснаціоналізації світового господарства в умовах глобалізації бізнесу.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвиток світового господарства, як сукупності національних економік, які знаходяться в тісній взаємодії та взаємозалежності, характеризується такими ознаками:

- лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків країн;
- суперечність інтеграції та глобалізації;
- тенденція до уніфікації та стандартизації в різних галузях міжнародного соціально-економічного життя;
- розвиток процесу транснаціоналізації виробництва, що багато в чому визначає напрямки міжнародного руху факторів виробництва, міжнародної торгівлі; впливає на економіку і політику окремих країн;
- глобальна інституціоналізація економіки;
- подальший розвиток процесу глобалізації сфер господарського життя тощо.

Процес інтернаціоналізації господарського життя, що є характерним для перехідної стадії розвитку світової економіки – від індустріальної до постіндустріальної (інформаційної) стадії, визначається як об'єктивний процес зближення національних економік, що проявляється у зростанні виробничої взаємозалежності економічних суб'єктів із різних країн, міжнародного товарообігу, руху капіталів і робочої сили. Отже, Інтернаціоналізація господарського життя передбачає зростання міжнародної мобільності готових виробів та факторів виробництва.

Перш ніж перейти до аналізу транснаціоналізації світового господарства, необхідно визначити що ж таке інтернаціоналізація та глобалізація.

Нерідко поняття інтернаціоналізації та глобалізації використовують як синоніми. Тим не менш це різні процеси. Інтернаціоналізація є наслідком промислової революції, яка сформувала базис техногенної цивілізації. Тоді як, глобалізацію визначають як продукт інформаційно-комунікаційної революції. Остання, створивши передумови та стимули для розвитку внутрішньогалузевого міжнародного поділу праці та новітні технології

управління транскордонними товарними і фінансовими потоками у режимі реального часу, призвела до створення могутніх транснаціональних корпорацій, посприяла відриву фінансового капіталу під реальної економіки та перетворення його самостійну, практично некеровану державою та міжнародними інститутами, силу [1, с. 8].

Міжнародний бізнес є сукупністю ділових операцій, пов'язаних з перетинанням національних кордонів і рухом товарів, послуг, капіталів, працівників; трансфером технологій, інформації і даних, і навіть керівництво виконавцями [2, с. 3]. Інтернаціоналізація бізнесу – поєднання зусиль національних і міжнародних компаній різних країн у здійсненні різноманітних ділових операцій. З розвитком процесів інтернаціоналізації форми міжнародного бізнесу змінюються від простих (міжнародна торгівля) до складних (міжнародні корпорації з прямими іноземними інвестиціями).

Міжнародний бізнес набуває глобального характеру, що є його найважливішою рисою: він охоплює світову систему інформаційного ділового обміну, світовий фінансовий ринок, глобальну структуру технологічних нововведень тощо. Унаслідок просування від рівня до рівня інтернаціоналізації зростає значення того, як ця риса проявляється у даному бізнесі, тобто як ефективність цього бізнесу визначається процесом глобалізації. Власне глобалізація органічно переплітає в собі ознаки міжнародного бізнесу, сформувавши основи вже глобального міжнародного бізнесу: доступність та везагалність, розвиток за стадіями, технологічна глобалізація, фінансиаризація, дивергентно-конвергентна взаємодія національного та інтернаціонального.

Транснаціоналізацію можна розглядати водночас як наслідок, так і причину зростання міжнародної концентрації виробництва, тобто розгортання процесу інтернаціоналізації. На сучасному етапі розвитку глобального міжнародного бізнесу транснаціональні корпорації (ТНК), очевидно, стають однією з найефективніших організаційних форм інтернаціоналізації господарського життя та перебувають у центрі історичного процесу інтегрування глобальної економіки. Транснаціоналізація є процесом посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій ТНК.

Транснаціоналізація визначається як якісно новий етап інтернаціоналізації господарського життя, який характеризується різким зростанням ролі зовнішніх факторів розвитку всіх держав і створенням транснаціонального капіталу.

Або, визначають як лише одну, хоча й найважливішу форму загального процесу інтернаціоналізації господарського життя. Відтак, ТНК є найбільш динамічним структурним елементом світової економіки. За мобільністю, здатністю трансформації зв'язків і організаційних структур, швидкістю реакції на імпульси НТР вони значно перевищують національні або регіональні форми господарських утворень [3, с. 8].

Глобалізація міжнародного бізнесу не суперечить процесу інтернаціоналізації, проходить паралельно з ним, примножуючи канали, форми і засоби світогосподарської інтеграції країн, тобто посилюючи транснаціоналізацію.

Загалом, згідно з аналітичними даними Dealogic, у 2017 році загальна вартість всіх угод М&А у світі склала близько \$3,6 трлн. Найбільші з укладених угод представлені в табл.

Вихідним положенням аналізу трансформаційних процесів транснаціоналізації є дослідження етапізації транснаціоналізації економічної діяльності. Зокрема, ТНК можна систематизувати за організаційно-юридичними формами таким чином [4, с. 55-60]:

– *колоніально-сировинні ТНК першого покоління* (переважно картелі, синдикати, трести). Діяльність ТНК першого покоління значною мірою була пов'язана з розробкою сировинних ресурсів колишніх колоній, що дає підставу визначити їх як колоніально-сировинні ТНК;

– *ТНК другого покоління* (переважно трести). Їх специфіка – міцний зв'язок з виробництвом військово-технічної продукції. Розпочавши свою діяльність у період між двома світовими війнами, деякі з них зберегли свої позиції у світовій економіці й у повоєнний час;

– *ТНК третього покоління* (переважно концерни і конгломерати). Дані ТНК широко використовували досягнення науково-технічного прогресу, поєднуючи елементи національного і зарубіжного виробництва. Основні елементи відтворювального процесу переводились на загальні стандарти та принципи. ТНК третього покоління сприяли поширенню досягнень НТП на країни світової периферії і формували економічні передумови появи міжнародного виробництва з єдиним інформаційним простором, міжнародним ринком капіталу, робочої сили і науково-технічних послуг;

– *глобальні ТНК четвертого покоління* (переважно холдинги). Їх визначальними рисами є планетарне бачення ринків і функціонування в умовах глобальної конкуренції;

Таблиця

Рейтинг найбільших угод зі злиття і поглинання в світі у 2017 р. [6]

Компанія 1	Компанія 2	Сума, млрд. США	Галузь
1. Qualcomm	Broadcom Broadcom	140	Комп'ютерна техніка
2. CVS Health	Aetna	69,1	Фармацевтика
3. The Walt Disney Company	21st Century Fox	66	Телекомунікації
4. Hochtief	Abertis	41,7	Будівництво
5. Johnson&Johnson	Actelion	30	Хімічна промисловість
6. United Technologies	Rockwell Collins	30	Авіаційна промисловість
7. Brookfield Property Partners	General Growth Properties	27,8	Торгівля
8. Essilor International	Luxottica Group	25,6	Медичне обладнання

– глобальні ТНК п'ятого покоління (інноваційно орієнтовані холдинги). На даному етапі проявляється нова риса розвитку транснаціонального капіталу – поширення на приймаючі країни інноваційної активності, яка раніше була прерогативою материнських фірм. Відбувається це в результаті створення в інших країнах науково-дослідних центрів і технологічних парків, а також за рахунок поглинання місцевих фірм з високим інноваційним потенціалом.

Таким чином, на сучасному етапі провідними драйверами розвитку транснаціоналізації виступають наука та інноваційна діяльність, що перетворює ТНК на головних генераторів наукових ідей, нових технологій і концепцій їх розповсюдження, сприяючи становленню конвергентної економічної системи у світовому масштабі.

Нині ТНК контролюють істотну частину науково-технічного потенціалу розвинутих країн. Це дає змогу відігравати провідну роль у міжнародному обміні технологіями і науково-технічними знаннями, сприяти структурним зрушенням у світовій економіці. Сучасні ТНК змінюють стратегію технологічного розвитку. Вона базується на розумінні вимог НТП і охоплює організацію та інтеграцію роботи функціональних і спеціалізованих груп у процесі реалізації нововведень, постійний аналіз доцільності існуючої структури ринків, функцій, завдань діяльності, погляд на технологічний розвиток компанії на перспективу, що дає можливість ТНК виступати одним із головних суб'єктів світового ринку технологій [4, с. 62-63].

Загалом активізація трансформаційних процесів транснаціоналізації на сучасному етапі зумовлена такими обставинами:

– наповнення геополітики економічним змістом, коли відносини між країнами проявляються, перш за все, як економічні відносини;

– геоeкономіка перетворюється на простір стратегічного розвитку транснаціональних корпорацій;

– транснаціоналізація перетворюється на стратегію розвитку міжнародної економічної діяльності держав.

Трансформація і активізація процесів транснаціоналізації економічної діяльності призводить до таких наслідків:

– вихід національно-державних інтересів за національні рамки зв'язку зі створенням і розширенням сфери діяльності транснаціональних структур;

– розгляд національних економічних проблем в контексті протікання світогосподарських процесів і використання міжнародних ресурсів, у т.ч. ресурсів ТНК, для вирішення внутрішньо-економічних проблем;

– вплив транснаціональних компаній на національні держави в економічній і політичній площині;

– усвідомлення необхідності координації дій транснаціональних структур і держав країн походження ТНК та приймаючих країн [5, с. 101].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, слід відзначити, що транснаціоналізація принципово змінює співвідношення національної, інтернаціональної, і наднаціональної складових у механізмі функціонування світової економіки. Кардинально зростає вплив транснаціонального капіталу на розвиток міжнародних ринків і національних економік, формуються інтернаціональні відтворювальні цикли. Включення національних економік до процесів транснаціоналізації має подвійні наслідки: з одного боку, це призводить до створення нових робочих місць, покращення науково-технічної і технологічної структури економіки, зростання обсягів ВВП, а з іншого – спричиняє глибокі деформації в національній економіці (руйнування усталеної відтворювальної та галузевої структури і т.і.), що актуалізує питання формування національного відтворювального комплексу з урахуванням можливих напрямків включення країни до системи міжнародного розподілу праці.

Список літератури:

1. Транснациональные корпорации: монография / под ред проф. Ф.В. Зиновьева; [Ф.В. Зиновьев, В.Е. Реутов]. – Симферополь: Таврия, 2007. – 220 с.
2. Robock S.H., Simmonds K. International business and multinational enterprises. 3 rd ed. – Homewood, Ill.: IRWIN, 1983. – 777 p.
3. Руденко Л.В. Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування транснаціональних корпорацій: монографія / Л.В. Руденко. – К.: Кондор, 2009. – 480 с.
4. Рокоча В.В. Транснаціональні корпорації / В.В. Рокоча, О.В. Плотніков, В.С. Новицький, Л.П. Кудирко, О.О. Сльозко. – К.: Таксон, 2001. – 304 с.
5. Михайлишин Л.І. Зарубіжний досвід активізації інноваційної діяльності / Л.І. Михайлишин // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Вип. 6. – Ч. 2. – С. 99-105.
6. Найбільші угоди зі злиття і поглинання компаній за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/news/20182775-najbilshi-ugodi-zi-zlittya-i-poglinannya-kompanij-za-2017-rik>.